

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته آموزش زبان فارسی
به غیر فارسی زبانان

بررسی زبان شناختی گویش ابرکوهی

توسط

مریم صالحی ابرقوئی

استاد راهنما

دکتر محمدرضا پرهیزگار

دکتر گلنار قلعه خانی

۱۳۸۷ / ۹ / ۲۳

تیر ماه ۱۳۸۷

۱۰۶۱۸۰

به نام خدا

بررسی زبانشناختی گویش ابرکوهی

به وسیله ی :

مریم صالحی ابرقوئی

پایان نامه

ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه به عنوان بخشی
از فعالیت های تحصیلی لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

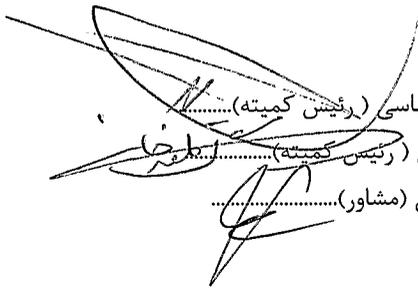
در رشته ی :

آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان

از دانشگاه شیراز

شیراز

جمهوری اسلامی ایران

ارزیابی شده توسط کمیته ی پایان نامه با درجه : عالی

دکتر محمد رضا پرهیزگار ، استادیار بخش زبانهای خارجی و زبانشناسی (رئیس کمیته).....

دکتر گلنار قلعه خانی ، استادیار بخش زبانهای خارجی و زبانشناسی (رئیس کمیته).....

دکتر کتایون نمیرانیان ، استادیار بخش زبانهای خارجی و زبانشناسی (مشاور).....

تیر ماه ۱۳۸۷

تقدیم به:

همه‌ی عزیزانی که مراد تحصیل، زندگی و انجام این پایان‌نامه

یاری نموده و راهنمون بوده‌اند.

سپاسگزاری

با سپاس از استادان ارجمندی که مرا در نگارش، تدوین و ارائه‌ی این پایان‌نامه یاری کردند:
استادان بزرگوار جناب آقای دکتر محمدرضا پرهیزگار، سرکار خانم دکتر گلنار
قلعه‌خانی، سرکار خانم دکتر کتایون نمیرانیان، جناب آقای دکتر محمدرضا دستغیب
بهشتی و جناب آقای دکتر رحمان صحراگرد.

چکیده

بررسی زبان شناختی گویش ابرکوهی

به وسیله‌ی

مریم صالحی ابرقوئی

این پایان نامه اولین پژوهش زبان شناختی در مورد گویش ابرکوهی و مقایسه‌ی آن با گونه‌ی فارسی معیار است. گویش ابرکوهی از جمله گویش‌های جنوبی ایران است.

این مطالعه که اولین تحقیق نظام مند در مورد گویش ابرکوهی است، یک پژوهش عمومی در مورد این گویش می‌باشد.

فصل اول پایان نامه در برگیرنده‌ی مطالبی در مورد موقعیت جغرافیایی، تاریخی و فرهنگ منطقه، معماری و آداب و رسوم، هدف و اهمیت پژوهش و روش انجام کار است.

فصل دوم و سوم پایان نامه مربوط به نظام آوایی گویش است که به بررسی دستگاه واجی و آوایی گویش و مطالبی در مورد تکیه و آهنگ و همچنین به فرایندهای آوایی مانند همگونی، نا همگونی، حذف، افزایش، خیشومی‌شدگی و غیره می‌پردازد.

فصل چهارم و پنجم پایان نامه به ترتیب در مورد صرف و نحو است و به طور کلی به تفاوت‌های صرفی و نحوی بین گویش ابرکوهی و گونه‌ی فارسی معیار می‌پردازد.

در فصل ششم به نتیجه گیری پرداخته شده و در پایان این فصل به چند موضوع پیشنهادی برای پژوهش بیشتر در مورد گویش ابرکوهی اشاره شده است.

این پایان نامه همچنین شامل دو پیوست می‌باشد؛ در پیوست اول، یک مکالمه، چند چیستان، مجموعه‌ای از ضرب المثله‌ها، عبارات، اصطلاحات و جملات، یک داستان و چند شعر که مربوط به این گویش می‌باشند، وجود دارد و پیوست دوم در برگیرنده‌ی منتخبی از واژگان گویش ابرکوهی است که بر اساس حروف الفبای فارسی با خط آوانگار تنظیم گردیده و در انتخاب این واژگان سعی بر این بوده تا واژگانی انتخاب شوند که در سایر قسمت‌های پایان نامه به آنها اشاره نشده است.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: کلیات	
۱-۱- مقدمه.....	۲
۲-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق.....	۳
۳-۱- هدف تحقیق.....	۴
۴-۱- موقعیت جغرافیایی و طبیعی شهرستان ابرکوه.....	۵
۵-۱- مشخصات جمعیت شناسی.....	۶
۶-۱- صنایع.....	۶
۷-۱- آداب و رسوم.....	۸
۱-۷-۱- گذری بر تاریخ تعزیه خوانی.....	۸
۲-۷-۱- ازدواج.....	۹
۸-۱- موقعیت تاریخی.....	۱۳
۱-۸-۱- پیدایش و سوابق تمدن.....	۱۳
۲-۸-۱- علت نامگذاری ابرکوه.....	۱۴
۳-۸-۱- نظر مورخین و جغرافی دانان و فرهنگ نویسان.....	۱۵
۴-۸-۱- ابر کوه در شاهنامه.....	۱۶
۵-۸-۱- ابر کوه و راه ابریشم.....	۱۷
۹-۱- معماری و آثار باستانی.....	۱۸
۱-۹-۱- خانه‌های قدیمی (و آثار موزه‌ی مردم شناسی ابر کوه).....	۱۹
۲-۹-۱- قلعه‌ها.....	۲۲
۳-۹-۱- مساجد.....	۲۳
۴-۹-۱- بقعه‌ها و مقبره‌ها.....	۲۴
۵-۹-۱- یخچال‌های خشتی.....	۲۵
۶-۹-۱- درختان کهنسال.....	۲۶

۲۷	..... ۷-۹-۱- آسیاب‌های قدیمی
۲۸	..... ۸-۹-۱- سایر آثار تاریخی ابرکوه
۲۹	..... ۱۰-۱- وضعیت فرهنگی و اجتماعی و مذهب
۳۰	..... ۱۱-۱- پیشینه‌ی تحقیق
۳۱	..... ۱۲-۱- روش تحقیق
۳۲	..... ۱-۱۲-۱- گویشوران
۳۳	..... ۲-۱۲-۱- نحوه‌ی جمع‌آوری داده‌ها
۳۳	..... ۳-۱۲-۱- قالب تجزیه و تحلیل آوایی
۳۴	..... ۴-۱۲-۱- قالب تجزیه و تحلیل در صرف
۳۵	..... ۵-۱۲-۱- قالب تجزیه و تحلیل در نحو
۳۵	..... ۱۳-۱- فرضیه‌ی تحقیق

فصل دوم: واحدهای زنجیری و زبر زنجیری

۳۷	..... ۱-۱- واحدهای زنجیری
۳۷	..... ۱-۱-۲- همخوان‌ها
۴۸	..... ۲-۱-۲- واکه‌ها
۵۳	..... ۳-۱-۲- ساخت هجا
۵۴	..... ۲-۲- واحدهای زبر زنجیری
۵۴	..... ۱-۲-۲- تکیه
۵۵	..... ۱-۱-۲-۲- تکیه‌ی اسم
۵۵	..... ۲-۱-۲-۲- تکیه‌ی صفت
۵۶	..... ۳-۱-۲-۲- تکیه‌ی ضمائر
۵۷	..... ۴-۱-۲-۲- تکیه‌ی فعل
۶۱	..... ۵-۱-۲-۲- تکیه‌ی جمله
۶۵	..... ۲-۲-۲- آهنگ

فصل سوم: فرآیندهای آوایی

۶۸	..... ۱-۳- مقدمه
۶۹	..... ۲-۳- همگونی
۶۹	..... ۱-۲-۳- همگونی همخوانی

۶۹	..... ۳-۲-۱-۱- همگونی همخوانی کامل
۷۰	..... ۳-۲-۱-۲- همگونی همخوانی ناقص
۷۱	..... ۳-۲-۱-۳- همگونی همخوانی پیشرو
۷۱	..... ۳-۲-۱-۴- همگونی همخوانی پسرو
۷۳	..... ۳-۲-۱-۵- همگونی همخوان با واکه
۷۳	..... ۳-۲-۲- همگونی واکه ای
۷۴	..... ۳-۲-۲-۱- همگونی واکه ای کامل پیشرو
۷۴	..... ۳-۲-۲-۲- همگونی واکه ای کامل پسرو
۷۶	..... ۳-۲-۲-۳- همگونی واکه ای ناقص پیشرو
۷۷	..... ۳-۲-۲-۴- همگونی واکه ای ناقص پسرو
۸۱	..... ۳-۳- ناهمگونی
۸۱	..... ۳-۳-۱- ناهمگونی همخوانی
۸۲	..... ۳-۳-۲- ناهمگونی واکه ای
۸۳	..... ۳-۴- خیشومی شدگی
۸۵	..... ۳-۵- کامی شدگی
۸۶	..... ۳-۶- کشش واکه
۸۷	..... ۱-۷- افراستگی واکه
۸۸	..... ۳-۸- افتادگی واکه
۸۸	..... ۳-۹- مرکب شدگی واکه
۹۰	..... ۳-۱۰- ساده شدگی واکه‌ی مرکب
۹۰	..... ۳-۱۱- پیشین شدگی واکه
۹۰	..... ۳-۱۲- پسین شدگی واکه
۹۱	..... ۳-۱۳- واگذاری
۹۱	..... ۳-۱۴- واگرفتگی
۹۲	..... ۳-۱۵- نرم شدگی
۹۲	..... ۳-۱۶- انسدادی شدگی
۹۳	..... ۳-۱۷- حذف
۹۳	..... ۳-۱۷-۱- حذف همخوان
۹۷	..... ۳-۱۷-۲- حذف واکه
۹۹	..... ۳-۱۷-۳- حذف هجا

۱۰۱	..... افزایش ۱۸-۳
۱۰۱	..... افزایش واکه ۱-۱۸-۳
۱۰۲	..... افزایش همخوان ۲-۱۸-۳
۱۰۲	..... قلب ۱۹-۳
۱۰۲	..... غلتان شدگی ۲۰-۳
۱۰۳	..... مشدد شدگی ۲۱-۳
۱۰۳	..... حذف همخوان مشدد ۲۲-۳
۱۰۴	..... ابدال ۲۳-۳

فصل چهارم: صرف

۱۰۷	..... اسم ۱-۴
۱۰۷	..... مفرد و جمع ۱-۱-۴
۱۱۰	..... اضافه ۲-۱-۴
۱۱۲	..... معرفه و نکره ۳-۱-۴
۱۱۲	..... نشانه‌ی معرفه ۱-۳-۱-۴
۱۱۳	..... نشانه‌ی نکره ۲-۳-۱-۴
۱۱۵	..... صفت ۲-۴
۱۱۵	..... ضمائر ۳-۴
۱۱۵	..... ضمائر شخصی جدا (منفصل) ۱-۳-۴
۱۱۵	..... ضمائر شخصی پیوسته (متصل) ۲-۳-۴
۱۱۵	..... فاعلی ۱-۲-۳-۴
۱۱۶	..... ضمائر ملکی و مفعولی ۲-۲-۳-۴
۱۱۹	..... ضمیر مشترک ۳-۳-۴
۱۲۰	..... ضمائر اشاره ۴-۳-۴
۱۲۰	..... ضمائر پرسشی ۵-۳-۴
۱۲۱	..... ضمائر مبهم ۶-۳-۴
۱۲۲	..... فعل ۴-۴
۱۲۲	..... ستاک فعلی ۱-۴-۴
۱۲۳	..... وندهای وجه نما ۲-۴-۴
۱۲۳	..... تکواژ /mi- / ۱-۲-۴-۴

۱۲۶	۴-۴-۲-۲- /be- تکواژ
۱۲۸	۴-۴-۳- تکواژ نفی
۱۲۸	۴-۴-۴- پیشوندهای فعلی
۱۳۰	۴-۴-۵- شناسه‌های فعلی
۱۳۲	۴-۴-۶- افعال پی بستی
۱۳۵	۴-۴-۷- افعال معین
۱۳۸	۴-۴-۸- فعل سببی
۱۳۹	۴-۴-۹- فعل مجهول
۱۳۹	۴-۴-۱۰- زمان و وجه فعل
۱۴۰	۴-۴-۱۰-۱- زمان‌هایی که از ستاک مضارع به دست می‌آیند
۱۴۱	۴-۴-۱۰-۲- زمان‌هایی که از ستاک ماضی به دست می‌آیند
۱۵۱	۴-۵- حرف اضافه
۱۵۳	۴-۶- حرف ربط
۱۵۵	۴-۷-۷- قید
۱۵۵	۴-۷-۱- قید مکان
۱۵۶	۴-۷-۲- قید زمان
۱۵۶	۴-۷-۳- قید حالت
۱۵۷	۴-۷-۴- قید تشبیه (شبهت و همانند)
۱۵۷	۴-۷-۵- قید مقدار
۱۵۸	۴-۷-۶- قید شک و تردید
۱۵۸	۴-۷-۷- قید نفی
۱۵۸	۴-۷-۸- قید پاسخ
۱۵۹	۴-۷-۹- قید علت
۱۵۹	۴-۷-۱۰- قید تأکید
۱۶۰	۴-۸-۸- عدد
۱۶۰	۴-۸-۱- اعداد اصلی
۱۶۱	۴-۸-۲- اعداد ترتیبی
۱۶۲	۴-۸-۳- اعداد کسری
۱۶۲	۴-۸-۴- اعداد توزیعی
۱۶۳	۴-۹- صوت (شبه جمله)

۱۶۳	۱۰-۴- ساختمان واژه
۱۶۴	۱-۱۰-۴- واژه‌های ساده
۱۶۴	۲-۱۰-۴- واژه‌های اشتقاقی
۱۶۴	۱-۲-۱۰-۴- اشتقاق از راه پیشوند
۱۶۵	۲-۲-۱۰-۴- اشتقاق از راه پسوند
۱۶۷	۳-۱۰-۴- پسوند تصغیر
۱۷۱	۴-۱۰-۴- واژه‌های مرکب
۱۷۲	۵-۱۰-۴- کلمات اتباع

فصل پنجم: نحو

۱۷۵	۱-۵- جمله
۱۷۶	۲-۵- مطابقت نهاد با فعل
۱۷۷	۳-۵- پیوند
۱۷۸	۴-۵- نقش اجزای جمله

فصل ششم: نتیجه گیری

۱۸۰	نتیجه گیری
-----	------------

پیوست‌ها

پیوست ۱:

۱۸۶	مکالمه ای بین سه گویشور ابرکوهی
۱۹۳	چند چیستان
۱۹۵	مجموعه‌ای از ضرب‌المثل‌ها، عبارات، اصطلاحات و جملات از گویش ابرکوهی
۲۴۸	یک داستان به گویش ابرکوهی
۲۵۱	شعر به گویش ابرکوهی

پیوست ۲:

۲۵۲	واژه نامه‌ی ابرکوهی - فارسی
-----	-----------------------------

۲۹۵	فهرست منابع
-----	-------------

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۴۷	جدول شماره ۱: همخوان‌های گویش ابرکوهی
۵۲	جدول شماره ۲: واژه‌های گویش ابرکوهی
۸۰	جدول شماره ۳: همگونی در صرف افعال گویش ابرکوهی

نشانه‌های آوایی^۱

الف: نشانه‌های اصلی^۲

نشانه‌ی آوایی ^۳	خط فارسی ^۴	ویژگی‌های آوایی ^۵	مثال: از گویش ابرکوهی ^۶	معادل فارسی معیار ^۷
همخوان‌ها				
p	پ	دولبی، انسدادی، بیواک	پاتنور [pataɐ'nur]	«تان ضخیم و بیضی شکل که در قسمت پایین تنور پخته می‌شود.»
b	ب	دولبی، انسدادی، واگذار	برگ [bɛ:r'go]	«گلی که برای تغییر مسیر آب، جلوی جوی آب می‌ریزند.»
t	ت.ط	دندانی- لثوی، انسدادی، بیواک	تلم [to'lom]	«انبوه»
d	د	دندانی-لثوی، انسدادی، واگذار	دینگرک [dɔŋɟə'roc]	«نوعی آش که از ترکیب انواع حبوبات و غلات و گوشت تهیه می‌شود.»
k	ک	نرمکامی، انسدادی، بیواک	کافتک [kaf'tæc]	«نوعی خمیر پخته که بر اثر افتادن قسمتی از خمیر نان در کف تنور حاصل می‌شود.»
g	گ	نرمکامی، انسدادی، واگذار	گاچه [ga'ččə]	«گاودوشه: نوعی ظرف سفالین»
ɟ	گ	کامی، انسدادی، واگذار	گیره [ɟi:rə]	«نوعی سبد که از الیاف بادام کوهی درست می‌کنند.»

- 1 - Phonetic symbols
- 2 - Basic symbols
- 3 - Phonetic symbol
- 4 - Persian orthography
- 5 - Phonetic features
- 6 - Example: from Abarkouhi dialect
- 7 - Equivalence in standard Persian language

نشانه‌ی آوایی	خط فارسی	ویژگی‌های آوایی	مثال: از گویش ابرکوهی	معادل فارسی معیار
q	ق،غ	ملازی،انسدادی،واکدار	قوری [qow'ri]	«بزغاله‌ی با سن متوسط و ماده»
ʔ	ءع	چاکنایی،انسدادی،بیواک	اسپیچک [ʔespi'čæc]	«چوب‌های باریکی که بر روی کلید چوبی درب باغ به کار می‌رفته.»
s	س،ث،ص	لثوی،سایشی،بیواک	سراچه [sera:'čə]	«نوعی سبد بزرگ که از بافت شاخه‌های چوبی ضخیم درست می‌شده.»
z	ز،ذ،ض،ظ	لثوی،سایشی،واکدار	زنجُرک [zonjo'roc]	«جیرجیرک»
š	ش	لثوی - کامی،سایشی،بیواک	شولی [šu'li]	«نوعی آش»
ž	ژ	لثوی - کامی،سایشی،واکدار	ژن [žē(n)]	«ژن»
f	ف	لب - ودندانی،سایشی،بیواک	فنجون [fen'jũ(n)]	«فنجان»
v	و	لب - ودندانی،سایشی،واکدار	واتلمبی [vatolom'bi]	«تغییر»
x	خ	نرکامی،سایشی،بیواک	خاش [xaš]	«خوب،خوشمزه،عالی،قشنگ»
h	هـح	چاکنایی،سایشی،بیواک	حالی [ha'ley]	«حالی»
h	هـح	چاکنایی،سایشی،واکدار	ناهار [na'har]	«ناهار»
č	چ	پیشکامی،انسدادی - سایشی،بیواک	چش [čes]	«چشم»
j	ج	پیشکامی،انسدادی - سایشی،واکدار	جودو [ju'du]	«صمغ درخت»
m	م	دولبی،خیشومی،واکدار	مخباره [mæxba'rə]	«مقبره»
n	ن	لثوی،خیشومی،واکدار	ناخاش [na'xaš]	«بد،بدمزه،زشت،بدقیافه»
n	ن	کامی،خیشومی،واکدار	مینگ [mæŋg]	«منگ»
r	ر	لثوی،غلتان،واکدار	رپک [ro'ppoc]	«مارمولک»
l	ل	لثوی،کناری،واکدار	لاک [la:'loc]	«نوعی کوزه‌ی کوچک سفالین برای آب خوردن»

نشانه‌ی آوایی	خط فارسی	ویژگی‌های آوایی	مثال: از گویش ابرکوهی	معادل فارسی معیار
y		کامی، غلت، واگذار	یخدون [yæx'dü(n)]	«صندوق بزرگی که در قدیم از چوب می‌ساختند و بر روی آن پوست حیوان (مثل پوست بز) می‌کشیدند.»
w	و	دولبی، غلت، واگذار	غلثو [qæl'tow]	«غوطه‌ور شدن در آب»
واکه‌ها				
i	ی	پیشین، بسته، گسترده	لیز [liz]	«سر، لغزنده»
e	ِ	پیشین، نیمه - بسته، گسترده	سِر [ser]	«راز، سِر - بیحس»
ə	ِ	پیشین، نیمه‌باز، گسترده	بَچَه [bə'ččə]	«بچه»
æ	آ	پیشین، باز، گسترده	انگور [ʔæh'gur]	«انگور»
u	او	پسین، بسته، گرد	سووَه [su'wə]	«نژاد»
o	اُ	پسین، نیمه‌بسته، گرد	خَجُو [xo'jow]	«سروصدای آهسته»
a	آ	پسین، باز، گرد	سار [sar]	«آدمی که بیماری برص - دارد.»
ow	اُو	پسین، فرازین، گرد	بوز [bowz]	«زنبور درشت عنابی رنگ»
ey	ای	پیشین، فرازین، گسترده	پی [pey]	«شالوده - دنبال»

ب: سایر نشانه‌ها

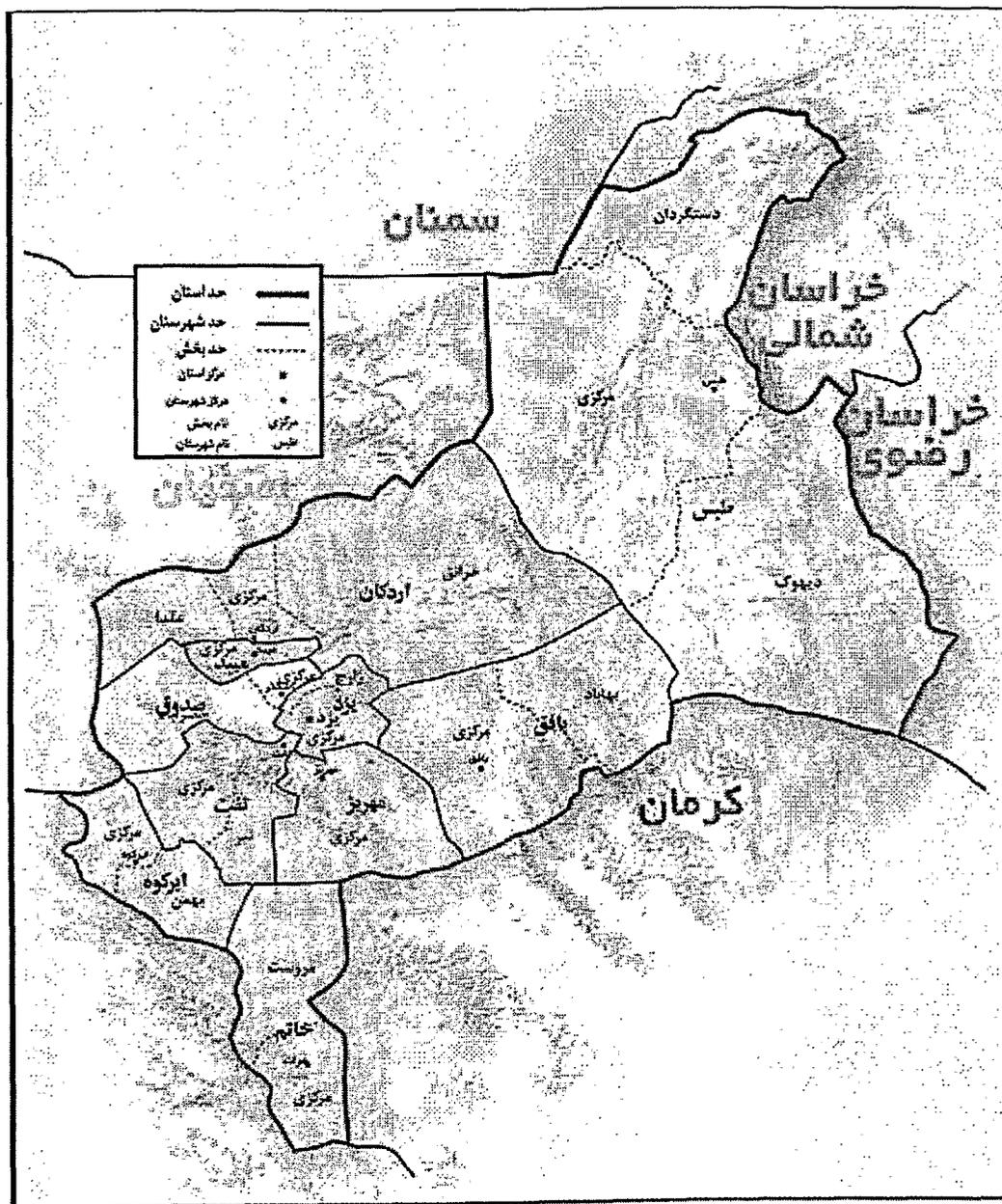
۱. کشش (واکه) مانند: æ در مَتَاب [mæ:tab] «مهتاب»
۲. ~ خیشومی‌شدگی مانند: æ̃ در مَن [mæ̃(n)] «من»
۳. ' تکیه. مانند: خدا [xo'da] «خدا»
۴. // نشانه‌ی واج نویسی
۵. [ ] نشانه‌ی آوانویسی و نیز نشانه‌ی بافت آوایی
۶. { } آکولاد برای نشان دادن حالت «این» یا «آن» بکار می‌رود.
۷. → تبدیل می‌شود به
۸. c نشانه‌ی همخوان
۹. v نشانه‌ی واکه
۱۰. ° نشانه‌ی پایان هجا
۱۱. # مرز واژه
۱۲. ↗ آهنگ خیزان
- لا آهنگ افتان

موقعیت جغرافیایی شهرستان ابرکوه^۱

1 - The geographical situation of Abarkouh town

نقشه‌ی استان یزد و استان‌های مجاور آن^۱

1 - The map of Yazd province and its neighbor provinces

فصل اول

کلیات